

49134.

4.

I. N. 7.

COLLEGII ETHICI

DISPUTATIO SEXTA

DE

MAGNANIMITATE

MODESTIA

MANSVETUDINE

ET

TRIBUS VIRTUTIBUS

HOMILETICIS

QVAM

PRÆSIDE

M. DAVIDE CASPARI

Diac. Petr. P. P. & Inspect.

ventilendam proponit

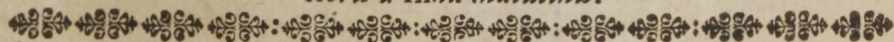
DANIEL Albrecht

Rigenfis

IN GYMNASIO RIGENSI

ad diem XVI. Junij

Horis à IXna matutinis.

RIGÆ

A 5075. 4.

Typis BESSEMERIANIS.

ANNO M. DC. LXXXIV.

VIRIS

MAGNIFICO NOBILISSIMIS AMPLISSI-
MIS CONSULTISSIMIS

DN. JOHANNI à SCHULTZEN

IN INCLYTA RIGENSIUM REPUBLICA
BURGGRAVIO REGIO

PRÆCONSULI

ET

VENERABILIS CONSISTORII PRÆSIDI

UNDIQUE DIGNISSIMO

NEC NON

DN. PAULO BROCKHAUSEN

EJUSDEM REIPUBLICÆ SYNDICO

MERITISSIMO

DNIS. SCHOLARCHIS VIGILANTISSIMIS

PATRONIS atq; PROMOTORIBUS

MEIS

ÆVITERNO OBSEQVII CULTU

PROSEQVENDIS

THESES HASCE MORALES

HUMILLIME

OFFERT

Tartu Riikliko Ülikooli

Raematuksu

9129.

DANIEL ALBRECHT

RESPONDENS.

I.

Magnificentiam excipit Magnanimitas, quæ & ipsa paucissimorum est: non enim cadit, nisi in eum, qui sit virtutibus & multis præditus, & iis magnis. Nam talis verè summo inter homines dignus est honore; circa quem recipiendum, & si opus sit, etiam contemnendum Magnanimitas versatur. Inde Magnanimus ab Arist. Lib. IV. Eth. Cap. III. describitur, qui, cum magnis dignus sit, magnis dignum quoq; se existimat. Duo enim in Magnanimo requiruntur: ἀξία & ἀξιώσις. Nam si quis dignum se existimet, nec tamen ei adsit ἀξία, stolidus est, non virtute præditus; deinde, nisi magnis honoribus se dignum existimet, sed circa parva versatur, non magnanimus fuerit, sed modestus.

II.

Sed videamus potiores Magnanimi Characteres ab Arist. l. c. descriptos, ut Magnanimitatis Definitio notior fiat. Pertinent autem illi vel ad ipsum Viri Magnanimi animum, vel ad illius actus & operationes, vel ad externos deniq; gestus, optimè sic dividente & contrahente Scheurleo Mor. Phil. Diss. XVI. §. 16. seqq. Ratione animi (1) laudari quidem cupit magnanimus, sed, ut Hector apud Nevium, à Laudato viro. Letari enim, quod hominibus iis lauderis, quos ipse laudare non potes, dementia est. Confer. Seneca Epist. CII. (2) honoribus debitis in se collatis gaudet, at moderate, ne titillatione affici videatur puerili. (3) Calumnias, obre-
tationes, invidiam deniq; ipsamq; infamiam contemnit: nulla enim ex animi sui sententia oratione lædi potest; cum vera necesse sit, ut bene prædicet, falsam autem vitæ moresq; ejus superant, uti Marius ap. Sallust. in Jugurt. de se dicit. (4) nec secundus insolescit, nec adversis animo frangitur, omnia externa, quippe virtute suâ minora, despiciens. (5) pudet eum accipere beneficia, nisi majori mensurâ possit rependere. Ratione actuum (1) in honoribus suscipiendis cunctator est, occasionem ejus consequendi non nisi arduam arrip-
iens. (2) cum veritatis potius, quam hominum de se opinionis stu-

disus sit, hinc in loquendo est liberior, dicitq; & agit omnia aperte, nil dissimulando; nisi quando apud imperitos, quibus consilia nostra aperire, non semper expedit: hinc etiam (3) tam amorem erga bonos, quam odium erga malos aperte prae se fert, ne timidi notam incurrat. (4) non est admirator aliarum rerum, nil enim ipsi adeo magnum est. inde (5) nec temere alios laudat; sed nec aliis, si vel inimici sint, maledicit, nisi contumelia irritatus. Externorum denique gestuum ratione, tarditatem in incessu, gravitatem in habitu, constantiam denique in voce ac oratione observat. Conf. Eustrat. in h. l. III.

Hinc verò etiam opposita Magnanimitati vitia se produnt. In excessu enim est Superbia, in defectu Pusillanimitas. Illa magnis se honoribus quis dignum judicat, quibus tamen dignus non est, adeoque superbus aut inflatus vocatur: Hac honoribus magnis, quibus dignus est, indignum se quis reputat, vel si non indignam se existimat, eos tamen suscipere non audet; inde Pusillanimus dicitur: Quorum tamen vitiorum hoc Magnanimitati magis adversatur, quam illud; est enim & frequentius & deterius, ut Arist. in fin. Cap. III. ait. IV.

Quemadmodum autem circa sumptus ad Magnificentiam se habebat Liberalitas; ita circa honores ad Magnanimitatem se habet Modestia: quae proinde non minus à Magnanimitate virtus specie distincta erit, atque Liberalitas à Magnificentia Conf. Diss. V. §. VII. de similibus enim idem ferendum est iudicium. Lib. II. Top. Cap. IV. al. X. Nec obstat, quod haec virtus apud Graecos sit ἀνώουμ: nam à negatione proprii nominis in certa lingua ad veritatem rei destruendam infirmum ducitur argumentum. Plures sanè, praeter modestiam, apud Graecos virtutes sunt ἀνώουμοι, ut ex Lib. II. Eth. Cap. VII. patet, de quibus tamen nemo dubitat, an virtutes, adeoque ab aliis specie distinctae sint? Quia enim plures sunt res, quam vocabula I. Soph. Elench. I. inae fit, ut nec singulae virtutes propriis exprimi nominibus possint. Extrema inter immodestiam, φιλοτιμία & ἀφιλοτιμία, de ejus sede ac regione cer-

tant, atq; pro ipsa modestia, tanquam virtute innominata, interdum usurpantur. Hinc verò nec Modestiae definitio amplius obscura erit. Scilicet, ut Magnanimitas virtus erat circa summos honores; ita Modestia virtus est circa honores mediocres recipiendos, & si opus sit, contemnendos. Extrema hujus virtutis sunt: in excessu Ambitio, quã modici honores, magis quàm oportet, & unde non oportet, & quomodo non oportet, appetuntur: in defectu nimia honoris neglectio, quã omnes omnino honores, etiam maximè debiti, repudiantur. Conf. Arist. Lib. IV. Eth. Cap. IV.

V.

Mansuetudo, quæ aliàs & Clementia, itemq; Lenitas dicitur, est virtus circa iram IV. Eth. V. ne hæc suos extra limites vage-tur. Neq; enim omnis ira virum bonum dedecet, nisi immoderata: at, irasci & ob quæ oportet, & quibus oportet, & quemadmodum recta ratio precipit, & quando, & quousq; oportet, honestum omnino atq; laudabile. Est autem ira h. l. nil nisi ardor vindictæ: quæ, ne gravior sit atq; levior quàm decet, Mansuetudo utiq; facit. Cum autem vindicta alia sit publica, quam Magistratus exercet, alia privata, quam citra cognitionem forensẽ lasus sumit; an vindicta privata cum mansuetudine stare possit? quæritur. Et notabiliter quidem quæritur de vindicta privata; publicam enim ex se esse licitam, nullum est dubium; quin ex hypothese est necessaria. Enim verò actus quidam justitiæ particularis est, quò redditur ledenti, quod ipsi debetur. De privata autem vindicta quæstio est majoris omnino indaginis. Sciendum igitur, quod vindicta, ut sic spectata, sit juris natura, uti Interpretes ex Cicerone dudum monstrarunt, & aliàs patet: quæ autem Juris naturæ sunt, ea secundum essentiam suam mediocria sunt & licita. Porro observandum est, quod Jus naturæ admittat limitationes, quin easdem includat: inter limitationes autem, quas jus naturæ de vindicando sive admittit, sive includit, sunt illæ ipsæ, quibus superstruitur vindicta privata. His enim ea nititur conditionibus (I) vitam, ut bonum, cujus jactura irreparabilis, ab omni invasione esse defendendam.

(2) cum officium Judicis nec semper nec ubiq; implorari vel obtine-
 ri queat, id securitati vitæ fraudi esse non debere. (3) omni invasio-
 ne depulsa, inter invadentem & invasum esse æqualitatem, quam
 natura Jus præcipit. Unde relinquitur, vindictam privatam, si-
 quidem istis Juris natura conditionibus superstruatur, nec ex na-
 tura sua malam vel illicitam esse. Conf. Hug. Grot. de I. B. & P.
 Lib. II. Cap. XX. §. VIII. Quomodo vero nec persecutio injuria-
 rum legitima cum mansuetudinis lege pugnet, accuratus sumus
 Schilterus Phil. Jur. Cap. VIII. §. XI. monstravit.

VI.

Extrema Mansuetudinis sunt: in defectu à cogitã sive iræ va-
 cuitas, quam Cicero Lentitudinem vocat, in excessu iracundia.
 Lentitudo est, quã nequidem ad justam & necessariam iram mo-
 vemur. Quod vitium, quò rarius, eò abjectiorem arguit mentem,
 adeoq; viri ignavi est, & ad res gerendas planè inhabilis. Iracun-
 dia autem, à qua ira differt tanquam affectus à propensione ad af-
 fectum, est, qua præter modum, absq; justis causis ira indulgemus,
 estq; triplex: vel Excandescencia, quã subito & aperte ob levis-
 simam causam, vehementius atq; oportet, irascimur, cuiò tamen et-
 iam placamur: Vel Amarulentia, quã tardius quidem irascimur,
 conceptam tamen animo iram tamdiu occultè fovemus, quoad
 vel vindictam consecuti fuerimus, vel temporis diuturnitate eam
 concoxerimus: vel Crudelitas, quã absq; gravissima vindicta,
 penitus non placamur. Quod si verò comparatio instituat, irac-
 undia mansuetudini magis adversa est, quam Lentitudo; nam &
 frequentior est, & ad quotidianam conversationem ineptior.

VII.

Virtutes Homileticæ sic dicuntur, quod circa conversa-
 tionem occupata sint, quam recta rationi conformant. Neq; enim
 ut moralium virtutum alia, conversationem qualitercunq; sed ut
 sic spectatam, pro objecto habent, quam, ut talem, juri natura con-
 sentaneam reddunt. Sunt autem numero tres: Comitas, Veracitas,
 Urbanitas. Comitas, qua Latinis etiam humanitas & affabi-
 litas

litas audit, Gracis Φιλία vocatur, non quod sit eadem cum amicitia, sed quia valde accommodata est ad eam conciliandam & colendam; unde cum nomen aliquod peculiare sibi attributum non habeat, vel hoc indigitari gaudet. Est autem Comitas habitus in conversatione seria placendi displicendiq; modum tenens. Quatuor enim Viri Comis sunt officia, juxta Arist. Lib. IV. Eth. Cap. VI. Nam (1) licet oblectet eum, cum quo conversatur, honestatis tamen rationem habet & utilitatis eorum, quibuscum ipsi res est. Unde (2) si quæ amicis damnum aut dedecus aliquando allatura, prævidet, modeste monet, neq; tamen eorum offensionem nimium, metuit. (3) In quotidianis congressibus semper personarum rationem habet, ut singulis, quod suum est, tribuat. (4) Non tam presentem voluptatem aut molestiam spectat, quàm consecuturam; hinc ingentis futurae delectationis causâ alios offendere non dubitat. Opponitur Comitati in excessu Assentatio, quâ præter modum honestatis in omnibus dictis & factis placere studemus iis, cum quibus versamur; idq; eò fine, ut vel gratiam vel lucrum captemus. Qui hic gratiam venantur, proprie ἀρεστοί, blandi, vocantur, qui lucrum, κολάξες, adulatores: in defectu Morositas, quæ quis præter modum & rationem in congressibus sese difficilem erga alios præbet, omnia eorum dicta & facta improbando.

VIII.

Altera virtus Homiletica vicissim quidem Aristoteli ἀνώμυμῃ est, dici tamen posse videtur Interpretibus Veritas aut Veracitas, itemq; Candor, estq; habitus modum tenens in iis, quæ in communi conversatione de se quæq; dicenda habet. Unde cum aliàs verax sit, qui in pactationibus fidem servat, vel in judiciis & testimonis vera dicit, h. l. verax erit, qui sine ulla necessitate, sine lege ulla aut jure, aliove vinculo civili veritatem in sermone & vita amplectitur solius honestatis causa, ut docet Arist. Cap. VII. Ita verò verax erit (1) vir bonus (2) in singulis dictis & factis sibi similis (3) magis propensus ad sua extenuanda quàm amplificanda. Utrumq; tamen caver; ne vel arrogantia vel dissimulatio-

nis

nis jure incusetur: hac enim duo vitia veritati opponuntur, illud in excessu, hoc in defectu. Illud est, quò vel ea, quæ non habemus, vel plura & majora, quàm habemus, nobis arrogamus; quod, si honoris vel lucri gratiâ fiat, propriè jactantia est, si nullius rei gratiâ, vanitas vocatur. Hoc est, quò ea, quæ nobis adsunt, vel omnino negamus, vel verbis nimium extenuamus. Hoc tamen illo minus malum, adeoq; virtuti vicinius est. Utriusq; commune genus Mendacium est. Desinitur autem vulgo mendacium: falsa significatio cum intentione fallendi; adeoq; κατὰ φύσιν, ut Arist. loquitur, per se turpe; sive perniciosum; sive jocosum, sive deniq; officiosum illud sit; quicquid Eustrat. in h. l. velit. Quamvis autem mentiri ex honestate naturali licitum haud sit, veritatem tamen celare, nonnunquam licet, quoties nimirum quis ad veritatem dicendam lege aut conventionem obstrictus non est. Sed hæc veritatis occultatio ad ipsam religionis orthodoxæ confessionem minimè extendenda: In causis enim ad religionem pertinentibus nil simulandum aut dissimulandum; sed quemadmodum fides integra est in corde, sic semper puram debet germinare confessionem in ore, & cum utroq; consensum in opere. Sed de his latius Theologi.

IX.

Tertia Virtutum Homileticarum est Urbanitas, habitus in jocis dicendis audiendisq; modum observans; cujus extrema sunt: in excessu Scurrilitas, quæ nimio jocandi studio modum superat; in defectu Rusticitas, quæ, cum ipsa nil lepidum aut salsum dicere possit alios jocantes æquo animo accipere nequit. Conf. Cap. VIII. Lib. IV. Eth. Arist. quia angustum hoc spatium plura non admittit.

X.

Tribus hisce Virtutibus. Arist. Cap. IX. Verecundiam sive Pudorem addit, non ut virtutem, sed ut cognatum virtutibus affectum: est enim metus quidam ignominie; sed in actionibus minus laudandis. Unde non perinde in viro aut senè, ut in puero aut adolescente laudatur: hos enim commisso à peccato absterret, viros autem & senes nil admittere decet, cujus se pudere possit. Inde neq; in viris bonis Verecundia locum habet. Excessus est Imprudentia, defectus Pudor nimius, Aristoteli κατὰ πλῆξιν dictus, quando in omnibus etiam honestis rebus verecundamur.